

FRÅN HEMARBETE TILL FÖRVÄRVSARBETE — ETT SKATTEPROBLEM

Lönar det sig för en gift kvinna att ha förvärvsarbete? Denna fråga tas med jämna mellanrum upp till diskussion i tidningar och tidskrifter. Mestadels rör sig därvid debatten kring de olika skatteproblemen, som kommer in i detta sammanhang och ofta utmynnar diskussionen i krav på justeringar i t. ex. sambeskattningsprinciperna, i storleken av förvärvsavdrag etc. I viss anslutning till en artikelserie, som i höstas förekom i en av stockholmstidningarna, skall några synpunkter på dessa problem här anföras.

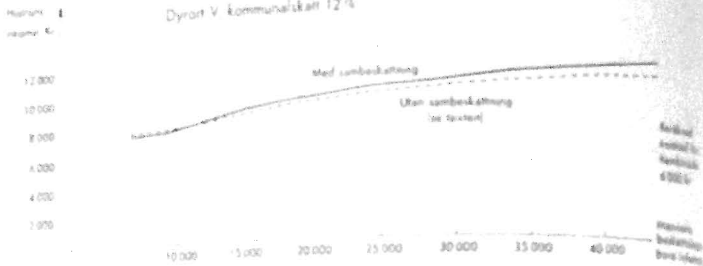
Den situation varifrån den följande diskussionen utgår, kan i korthet anges på följande sätt: I en familj med minderåriga barn överväger hustrun att ta förvärvsarbete. Gör hon detta, måste hon anställa ett hembiträde, som drar en kostnad i form av lön, husrum, mat etc. av - säg - 6 000 kronor. Den gifta kvinnan vill då kanske till en början veta, vad ett yrkesarbete kan ge henne i inkomst, sedan skatterna betalats.

De skatterealiteter som den gifta kvinnan står inför har vi försökt åskådliggöra i diagrammet på nästa sida. Det visar hur mycket en gift kvinna måste tjäna, då mannen befinner sig i ohäla in-

komstlägen för att hon efter skatt skall kunna disponera de 6 000 kronor, som en hembjälp antagits kosta. Beräkningarna i diagrammet har utgått från en kommunalskatt om 12 kronor och från den statliga skatteskala, som gäller för 1957. Pensions- och försäkringsavgifter är ej medräknade. Inkomstsiffran för mannens del avser *beskattningsbar* inkomst. Hela den skatteökning som uppkommer för familjen då kvinnan arbetar har här förts på henne. Den övre heldragna linjen i diagrammet representerar den inkomst den gifta kvinnan måste ha, för att efter skatt 6 000 kronor skall återstå.

Att sambeskattningen inte är någon »extraskatt» av betydelse på en gift kvinnas förvärvsarbete, hävdas i denna artikel av fil. lic. Erik Höök vid Industriens Utredningsinstitut. Anledningen till att en övergång från hemarbete till yrkesarbete framstår som så ekonomiskt ofördelaktig beror snarare på att jämförelsen görs mellan obeskattat och beskattat arbete.

Vad en förvärsarbetande hustru måste tjäna för att efter skatt få behålla 6 000 kr (beräknad kostnad för hembiträde)
Dyroln V kommunalskatt 12%



I ett läge då mannen tjänar 10 000 kronor skulle sålunda en inkomst på 8 000 kronor för den gifta kvinnan precis räcka till att för att täcka hembiträdeslönen och desamma galler en inkomst av 12 000 kronor, då mannen förtjänar 44 000. Mycket ofta tycks sifferexempel av den här arten ses som bevis på att det ytterst sällan är lönande för en gift kvinna med barn att ta yrkesarbete. Någon annan tolkning skall inte här framföras, men det kan vara skäl att understryka, att man måste använda sådana här beräkningar med mycket stor försiktighet.

Det obeskattade hemarbetet

En sådan varsamhet är påkallad av flera skäl. Om en person byter anställning utan att detta medför någon höjning av den kontanta lönen behöver ju detta inte innebära, att skalen för flyttningen har varit dåliga. Personen i fråga kan ha fått ett arbete, som han är lämpligare för och som han trivs bättre med, karriärmöjligheterna kan vara större på den nya platsen etc. Beträktade man en övergång från hemarbete till yrkesarbete på samma sätt så kan ju en sådan över-

gång vara väl motiverad även om den inte medför någon direkt inkomsthöjning - kanske t. o. m. även om yrkesarbetet inte ger en inkomst som täcker hembiträdeslönen. I allmänhet är man nog emellertid ganska obehägen att jämföra en övergång från hemarbete till avlönat yrkesarbete med ett vanligt yrkesbyte. Orsaken därtill är troligen att söka i en viss underskattning av hemarbetet. Trots alla uttalanden från olika kvinnoorganisationer, trots familjeutredningen etc. har man svårt att inte att de gifta kvinnornas arbete i hemmet på liknande sätt som ett yrkesarbete är värde- och inkomstskapande.

Även av ett annat skäl är det anslutning att vara försiktig vid bedömningen av de anförda sifferexemplen. Nytt framboills att hemarbetet i likhet med yrkesarbetet är inkomstskapande. Men en i detta sammanhang mycket viktig olikhet finns mellan dessa olika slag arbeten. Den inkomst som skapas i hemarbetet är sålunda till skillnad från vad fallet är beträffande yrkesarbete inte föremål för beskattning. Underöker man vad som händer i skatteberäkningarna vid en övergång från hemarbetet

till yrkesarbete, är det under sådana omständigheter inte förvånande, om man kommer till i viss mån underliga resultat. Tar man sedan sådana snedvända resultat till utgångspunkt för en kritik av skatteförhållandena är man inne på ganska tvivelaktiga vägar.

Innan några reflexioner knyts till detta nu sist antydda problem, kan det möjligen vara skäl att något beröra vilket värde denna skattefrihet kan tänkas ha. Därvid kan man lämpligen anknyta till det uppgjorda diagrammet. Sätter man värdet av den gifta kvinnans hemarbete lika med den nämnda hembiträdeslönen så kan skattefriheten sägas motsvara skillnaden mellan de ifrågakvarande 6 000 kronorna och den inkomst kvinnan måste ha för att efter skatt kunna avlöna ett hembiträde. Skattefriheten räknad på detta sätt skulle alltså representera ett värde av 2 000 kronor (8 000 - 6 000), då mannen förtjänar 10 000 kronor och 6 000 kronor (12 000 - 6 000), då mannens inkomst ligger vid 44 000 kronor.

Mot ett sådant sätt att beräkna skattefriheten kan resas den invändningen att det inte syns rimligt att göra ifrågakvarande värde beroende av mannens inkomstsituation. Givetvis kan man välja någon annan värderingsgrund, men i vilket fall måste den baseras på den skatt kvinnan som förvärsarbetande har att erlagga eller som man anser hon bör erlagga. Här skall inte olika tänkbara skäl för värderingarna diskuteras. Det är i detta sammanhang tillräckligt betona, att värdet av skattefriheten för den hemarbetande kvinnan alltid är en spegelbild av skatteuttaget för den förvärsarbetande gifta kvinnan. Kritiserar man beskattningen av inkomsten från kvin-

ornas yrkesarbete, kan under dessa förhållanden kritiken mycket lätt komma att gälla även skattefriheten för hemarbetet. Det är ju uppenbart, att om den inkomst som arbetet i hemmet ger bleve föremål för beskattning, skulle den ur skattesynpunkt nu mycket ofördelaktiga övergången från detta slags arbete till yrkesarbete te sig mycket mer lockande.

Sambesättningens inverkan ganska liten

Få personer - kanske inte ens de företrädare för de yrkesarbetande gifta kvinnorna som skarpt kritiserat den hårda beskattningen för denna grupp - torde vilja minska de diskuterade olägenheterna genom att införa skatt på hemarbete. Visserligen skulle man därigenom bättre kunna komma till rätta med många av de omdebatterade sambesättningsproblemen, men alldeles bortsett från att en sådan beskattning skulle stöta på enorma praktiska svårigheter, torde ganska stor enighet råda om att hemarbetet bör faföras så som sker. I detta sammanhang kan dock framhållas att indirekta skatter i viss mån kan eliminera skattefriheten för hemarbetet för så vitt inte dessa skatter till större del läggs på sådana varor och tjänster - färdiglagad mat, tjänster från tvättmatningar, städhjälp etc. - som den förvärsarbetande gifta kvinnan använder sig av i större utsträckning än den hemarbetande kvinnan.

I de hittills förda resonemangen har helt bortsetts från den inverkan på de förvärsarbetande gifta kvinnornas skattebörda, som sambesättningen har. Denna fråga torde emellertid i detta sammanhang vara av mindre betydelse då den del av den diskuterade skattebördan som beror på sambesättningen är för-

hållandevis liten. Detta förhållande be-
lyses närmare i det uppgjorda diagram-
met. Skillnaden mellan de två översta
kurvorna kan sägas illustrera den merk-
skatt som den gifta kvinnan i det gjorda
exemplet får betala på grund av sambes-
skattningen. Den andra kurvan, upp-
ifrån räknat, representerar nämligen ett
fall, där förhållandena är så långt möj-
ligt analogt med det tidigare exemplet
men där ingen sambesättning sker. Till
grund för beräkningarna har sålunda
lagts två ogifta personer, vars inkomster
utvecklats på samma sätt som det gifta
parets. Den ogifte mannen antas ha mün-
deråriga barn men ej hushållerska, var-
igenom han åtnjuter ett ortsavdrag på
3 000 kronor vid den statliga beskatt-
ningen. Skatterna för den ogifta mannen
och kvinnan adderas, varifrån sedan dras
en summa motsvarande den gifte man-
nens skatt i uträgavarande inkomstläge.
Det resterande beloppet plus 6 000 kro-
nor är den summa, som anges i diagram-
met. Genom detta forfarande blir alltså
den gifte och ogifte mannen jämställda
i skatteavseende. Den ogifta kvinnan be-
lastas med dels sin egen skatt och dels
med skillnaden mellan de båda mannens
skatt. På detta sätt uppnår man en direkt
jämförelse med den gifta familjens
skattesituation - skillnaden mellan de
två översta kurvorna blir den ändring i
skatt som inträtt för det gifta paret, om
de inte gift sig men ändå delat sina
inkomster. Man kan även uttrycka saken
så att kurvan visar vilken inkomst kvin-

nan som ogift måste ha för att få be-
hålla en hembiträdeslön av 6 000 kro-
nor, under förutsättning att hon subven-
tionerar den ogifte mannen så att dennes
disponibla inkomst efter skatt är den-
samma som den gifte mannens.

Som framgår av dessa exempel är
sambesättningens inverkan i de behand-
lade inkomstlägena ganska liten. Till all-
deles övervägande del beror sålunda den
ökade skattebördan som vid en stigande
inkomstskala för mannen drabbar den
förvärvsarbetande gifta kvinnan på den
allmänna progressiviteten i den statliga
skatten. Några skäl att speciellt för de
gifta kvinnorna sätta denna progressivi-
tet ut kraft torde vara svårt att finna.
Det generella problemet om progressivi-
tets berättigande och utformning, som
berör grunderna för hela vårt skattesys-
tem, är det inte anledning att här gå
in på.

Enligt vad som har sagts skulle de för-
värvsarbetande gifta kvinnornas skatte-
förhållanden inte i och för sig vara så
speciella och oförmanliga, som man ofta
föreställer sig. I den mån en övergång
från hemarbete till yrkesarbete syns med-
föra underliga skatteresultat beror detta
till övervägande del på den skattefrihet,
som gäller för hemarbetet. Den kritik
som ofta riktas mot skatteförhållandena
för de förvärvsarbetande gifta kvinnorna
måste då man knappast kan anta att
den är mindre genomtänkt, därtill ytterst
avse denna skattefrihet.